

امام فرمود: دیگر به زیارت من نیا...

ناگفته‌هایی از توسعه جامعه‌شناسی ننگین مشهد
با قالب معماری اسلامی

روحی که در این شهر دمیده شد

قطار تهران - مشهد

دچار یعنی عاشق

این بار آخرین نفری بودم که وارد کوچه شدم. پیش از من دو نفر روی صندلی‌هایشان نشسته بودند؛ یک آقا و یک خانم جوان روبه‌روی هم کنار پنجره. سلام کردم و وارد شدم. با ورود من، مرد جوان با دیدن چمدان سنگین بلند شد تا کمک کند. از کمکش استقبال کردم...

حسن آخوندپور معتقد است پایگاه‌های فرهنگی و اجتماعی پیرامون حرم مطهر رضوی باید احیا شوند

گذشته زیبای مشهد در غبار فراموشی گم شده است

عکس: محمد علی رضایی

خاطره‌ای از مسئولان بخش «نعیم رضوان»
حرم مطهر رضوی

آن ۱۳ دعوت‌نامه

۴

کمتر از آهو که نیستم

دل تنهامو آوردم با په دنیا دلخوشی /
کمتر از آهو که نیستم میشه ضامنم
بشی...
شما را نمی‌دانم ولی من با این
قسمت از قطعه امام رضایی
«میشه ضامنم بشی» بیشتر حال
می‌کنم. چه اهل گوش کردن کارهای
هنری امام رضایی باشید و چه نباشید،
قطعاً غلامرضا صنعتگر و کارهایش را
می‌شناسید و دست‌کم یک‌بار شنیده‌اید.
هنرمند اهل بندرعباس که پس از
شهادت سردار سلیمانی، اثر زیبای «قاسم
هنوز زنده است» را اجرا کرد چندی پیش در
گفت‌وگو با آستان‌نیوز با همان لهجه دریایی
از خودش، حال و هوایش و چهارشنبه‌های
امام رضایی حرف زد که در ادامه بخشی از
گفت‌وگو را می‌خوانید...

۲

۴۰۰ سال از اجرای نخستین طرح تفصیلی بافت پیرامون حرم گذشت

خیابان رو به خورشید

بیش از ۲ کیلومتر از آن و نصف این مقدار، یعنی کمتر از یک کیلومتر، در شرق حرم مطهر ساخته شد. دلیل این امر احتمالاً باید قرار گرفتن اماکن مهم شهری در منطقه غربی حرم مطهر بوده باشد؛ می‌دانیم که دارالحکومه و بازار در سمت غرب واقع بود و اماکن مهمی مانند مسجد جامع گوهرشاد نیز به این بخش نزدیک‌تر بودند. غرب مشهد که در آن محله‌های سرشور، سراب و بخش‌هایی از نوغان قرار داشتند، کانون مراکز اداری و اقتصادی شهر محسوب می‌شد. نخستین طرح تفصیلی بافت پیرامونی حرم مطهر، نتایج بسیار خوبی برای مردم مشهد داشت؛ رونق بازار، ایجاد فرصت‌های شغلی در مسیر خیابان، تردد راحت و قابلیت بالای ایجاد نظم و امنیت شهری از نتایج این طرح تفصیلی محسوب می‌شد. تا پیش از آن، راسته بازار مشهد از محله سرشور می‌گذشت و با عبور از بازار بزرگ مشهد و سپس بازار زنجیر وارد حرم می‌شد و در نهایت تا محله نوغان امتداد می‌یافت. طرح تفصیلی اول اینکه دو محله بالاخیابان و پایین‌خیابان را با دو دروازه مستقل به وجود آورد که به‌تدریج کانون اصلی ورود و خروج مردم به شهر شد و دوم، در کنار آن، مجموعه‌ای از بازارها و تیمچه‌هایی شکل گرفت که فضای اقتصادی رونق کسب و کار را به دنبال داشت. اگرچه نخستین پروژه طرح تفصیلی بافت پیرامون حرم، ۴۰۰ سال پیش به پایان رسید، اما تغییرات مربوط به نگهداری و توسعه این حوزه با توجه به تغییر شرایط در ادوار مختلف تاریخی، همچنان ادامه داشته است.

محمدحسین نیکبخت: بالاخره با همه حرف و حدیث‌هایی که بود طرح ویژه تفصیلی بافت پیرامون حرم مطهر رضوی مَهر تأیید خورد. البته در این یادداشت قصد نداریم طرح مورد نظر و حاشیه‌هایش را بررسی کنیم فقط داریم از خیر سوءاستفاده می‌کنیم برای سوزه امروزان! یعنی طبق معمول برمی‌گردیم به سال‌های گذشته تا نخستین طرح تفصیلی پیرامون حرم رضوی را در تاریخ، مورد بررسی و بازبینی قرار دهیم.

خوش نقشه

اگر فکر می‌کنید فقط ما امروزی‌ها و یا آدم‌های ۱۰۰ سال اخیر به فکر طرح تفصیلی و این جور چیزها بوده‌ایم، اشتباه می‌کنید. طراحی و نقشه‌کشی اساسی و جامع برای زیباسازی بافت پیرامونی حرم مطهر، تسهیل رفت‌وآمد مردم و دست‌کم سابقه‌ای ۴۰۰ ساله دارد و به دوره صفویه برمی‌گردد. طرح جامع که می‌گوییم یعنی طرحی که از همه نظر بتواند نیازهای یک شهر مدرن و خوش‌نقشه را فراهم کند. نمونه این طرح را حدود ۴۰۰ سال پیش؛ زمانی که شاه‌عباس یکم پس از سرکوب ازبک‌های مهاجم، به فکر افتاد با ساختن یک خیابان در مشهد نخستین اقدام مهندسی شهرسازی را در این شهر اجرایی کند، می‌توان دید. تا آن زمان مشهد شهری بود که به تدریج و بدون نقشه‌ای منظم و کارآمد، توسعه پیدا کرده و محله بر محله‌اش افزوده شده بود و هنوز سیمایی یک شهر مدرن در زمان خود را نداشت.

حالا چرا «خیابان»؟

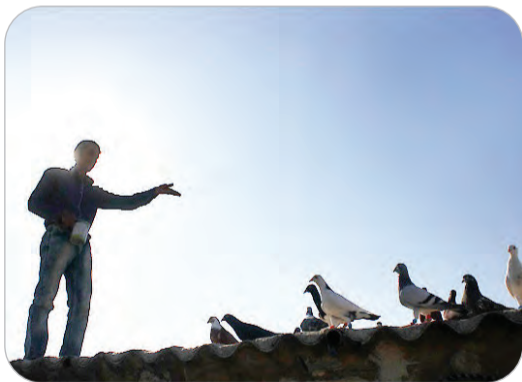
اما برویم سروقت «خیابان»؛ علامه دهخدا درباره این واژه می‌گوید: هرکوی (معبری بزرگ‌تر از کوچه) راست و فراخ و دراز که اطراف آن درخت و گل باشد. خیابان در پنج قرن پیش، یکی از نمادهای شهرسازی مدرن محسوب می‌شد و پیش از مشهد، هرات، قزوین و اصفهان، صاحب‌خیابان شده بودند. با این حال، شرایط مشهد با آن سه شهر تفاوت داشت؛ مشهد شهری بود با محوریت حرم رضوی و اگر اقدامی برای توسعه یا مرتب کردن بافت شهری آن صورت می‌گرفت، باید وجود حرم مطهر حتماً لحاظ می‌شد. بر همین اساس وقتی مهندسان دوره صفوی که می‌گویند شیخ بهایی در رأس آن‌ها قرار داشته است با حکم شاه مبنی بر ساخت خیابانی عریض در مشهد روبه‌رو شدند، حرم رضوی را به عنوان نقطه مرکزی آن در نظر گرفتند و مسیر شرق به غرب مشهد را انتخاب کردند. چرا؟ چون مسیر ترانزیتی شهر از شرق به غرب بود و این مسیر در شمال و جنوب به کوه‌های هزارمسجد و بینالود ختم می‌شد. ممکن است این سؤال هم پیش بیاید که ساختن خیابان، به غیر از زیباسازی معابر

۳ کیلومتر خیابان، با عرض ۳۰ متر

ساخت خیابان در مشهد به عنوان نخستین طرح تفصیلی بافت پیرامون حرم رضوی در سال ۹۸۶ خورشیدی آغاز شد و چهار سال بعد پایان یافت. در این مدت، خانه‌هایی که در مسیر خیابان قرار داشت، خریداری شد. البته از مکانیسم این کار اطلاعی در دست نداریم. براساس گزارش رضاقلی‌خان هدایت که ۲۳۹ سال پس از اتمام خیابان از آن بازدید کرده، عرض خیابان معادل ۲۸ ذرع (کمی بیشتر از ۲۹ متر) و طول آن حدود ۲ هزار و ۹۰۰ ذرع (کمی بیش از ۳ کیلومتر) بوده است. جالب است بدانید بخش اعظم این خیابان در قسمت غربی حرم مطهر قرار داشت؛ چیزی

همین حوالی

پرنده شد

رقیه توسلی: تماس واتس‌آپی گرفته‌ایم. چهار دوست به شدت دلتنگ که حتی قطع و وصل مکرر اینترنت هم از رو نمی‌برده‌ان.

یکی از ما که خراسانی است، می‌گوید بگذارید حکایت حال خوب کنی تعریف کنم برایتان. روایتی از همسر خادمش درباره مرد کفتر بازی که هفته گذشته آمده بود زیارت:

«مرد ۴۰ ساله نشسته بود توی صحن و فقط اشک می‌بارید. می‌گفت بعد سال‌های سال، آقا طلبیدش. شاید چون از ته دل صدایش زده بود و خواست که آدمش کند. خواست که دستش را بگیرد. به همسرم گفت از امام رضا خواستم نشانه‌ای بفرستد که بفهمم هنوز به من خاکاکار نگاه می‌کند که شما آمدید. حقیقتش این جور است که همه عمر فقط کفتر باز بوده‌ام و همین. یا کفتر می‌خریدم و می‌انداختم پشت بام یا کفتر توتو می‌کردم رو بازوی رفقا! تا دل‌تان بخواهد قفسی کرده‌ام این پرنده‌های بینوا را. تا فکرتان بکشد به بی‌بی کاکل و پایر و سینه دم‌سیاه و چاهی و شازده و طوقی و کله برنجی و... بدهکارم. بی‌خبر از همه جا که دارم پروبال خودم را می‌بندم! ظلم به عاقبت خودم می‌کنم! به مولا قسم پشیمونم، به همین بارگاه که آدمم توبه. یک‌ماه پیش خواب دیدم لباس روشن پوشیدم، عطر زدم، آمدم مشهد زیارت. همین که پایم رسید به صحن، آشوب شد توی جمع کیوترها. دیدم بی‌قویشان را بستند، تُک زدند دیگر به آب و دانتشان. دیدم بیزارتند از آدمم. می‌ترسند انگار. دیدم خادم‌ها هم خوب نگاه نمی‌کنند. زائرها هم همین‌طورند. با دل شکسته از خواب که پریدم فقط زار زدم به حال ۳۰ سال عمری که به بادش دادم. تباهش کردم.»

میهمانی واتس‌آپی که تمام می‌شود، منقلب می‌ایستم روبه‌مشهد و سلام می‌دهم به آقا علی‌بن‌موسی‌الرضا(ع)... گنج و غمگین و خوشحالم... برای شیدایی مرد زائر خوشحالم و برای نقص‌ها و اسارت خودم غمگینم... خیلی دوست دارم بشوم شکل کفتر بازی عاشق که دوست داشت قبل از تحویل سال، سالتش را نو کند... مثل او که بالاخره پرنده شد و بند از بالش برداشت... هرچند کیوتری ندارم که پر بدهم و آزاد کنم اما بسیار اشک دوری دارم و قفس‌های خودساخته که باید خودم را از شرشان خلاص کنم و بابتشان کلی به زندگی بدهکارم.

